

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Тетяна Димитрієва, 1997 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2020 році Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого за спеціальністю правознавство за дипломом магістра, працює старшим інспектором 7-го управління (з обслуговування Харківської області) Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 081.152.26, утворена наказом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України, м. Харків від 20 лютого 2026 року, № 23-ОД у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради

Олена Коваленко, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені професора О.І. Процевського, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Рецензентів:

Тетяна Павленко, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Аліна Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Офіційних опонентів:

Сергій Бабанін, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології, Дніпровський державний університет внутрішніх справ

Андрій Ященко, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права і кримінології навчально-наукового інституту № 1, Харківський національний університет внутрішніх справ

на засіданні «_26_» березня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право Димитрієвій Тетяні Віталіївні на підставі публічного захисту дисертації «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом у кримінальному праві України» за спеціальністю 081 Право.

Дисертацію виконано у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, МОН України, м. Харків.

Науковий керівник:

Марія Корабель, кандидат юридичних наук, доцент, кафедра державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, доцент.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведеного здобувачкою дослідження, яке вирішує конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 Право.

Дисертаційна робота є одним з перших комплексних досліджень монографічного рівня, у межах якого здійснено теоретико-правове та прикладне осмислення призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом у кримінальному праві України. У роботі розроблено низку теоретичних положень та практичних рекомендацій, що спрямовані на вдосконалення кримінального законодавства та підвищення ефективності його застосування. Результати дисертаційної роботи, що становлять наукову новизну полягають у тому, що:

- на основі виявленої колізії між ст. 69 та ст. 69-2 КК України щодо можливості призначення більш м'якого покарання за корупційні кримінальні правопорушення (ст. 69 забороняє його, тоді як ст. 69-2 дозволяє при укладанні угоди про визнання винуватості), запропоновано внесення змін до ст. 69 КК із чітким виключенням випадків укладання таких угод, що забезпечить узгодженість правозастосування та підвищить передбачуваність судових рішень;

- запропоновано авторське поняття «обставин, що істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення». Так, під цим поняттям необхідно розуміти: фактичні дані, яку притаманні певному вчиненому кримінальному правопорушенню, що визначають рівень суспільної небезпечності діяння та характеризують особу винного, створюють підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом;

- запропоновано створення спеціалізованого органу, який займатиметься комплексним збором, аналізом та систематизацією інформації про особу, що вчинила кримінальне правопорушення;

- запропоновано включення «заняття благодійною та/або волонтерською діяльністю» до переліку обставин, що пом'якшують покарання, передбачених ст. 66 КК України;

- обґрунтовано доцільність внесення змін до ст. 69 КК України, шляхом доповнення її нормою, яка прямо забороняє призначення більш м'якого покарання за особливо тяжкі злочини. Запропоновано редакцію ст. 69 КК: «За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, кримінальне правопорушення, передбачене статтями 403, 405, 407, 408, 429, 437-439, 442, 442¹ цього Кодексу, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, за катування, вчинене представником держави, у тому числі іноземної, а також, за особливо тяжкі злочини...».

Удосконалено:

- запропоновано внесення змін до ст. 66 КК України, а саме, законодавче закріплення співпраці з правоохоронними органами, як окремої обставини, яка пом'якшує покарання, що може бути враховано при призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. У даному випадку розуміється не лише співпраця особи винного у кримінальному провадженні з правоохоронними органами для викриття співучасників і з'ясування обставин вчинення кримінального правопорушення, а й залучення особи для співпраці з викриття інших, не пов'язаних з вчиненим діянням кримінальних правопорушень, наприклад до конфіденційного співробітництва;

- аргументація щодо недопустимості одночасного застосування ст 69 та 69¹ КК України;

- аргументи щодо необґрунтованості ідеї застосування бальної системи при призначенні покарання, оскільки запровадження такого роду змін створить формальний підхід при призначенні покарання та колізію у національному законодавстві, що буде негативно впливати на реалізацію засад кримінального права та принципу індивідуалізації та справедливості покарання.

Набули подальшого розвитку:

- положення про диференційований підхід до призначення більш м'якого покарання за кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану. Встановлено, що суд має оцінювати, чи використав обвинувачений умови воєнного стану для досягнення злочинної мети. Якщо ні, то застосування ст. 69 КК України залишається можливим, що дозволяє відокремлювати кримінальні правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану, від тих, що здійснені із використанням його специфіки;

- положення про необхідність законодавчого закріплення норми, що буде зобов'язувати суд чітко та повно аргументувати кожен випадок застосування ст. 69 КК України, з розкриттям змісту обставин, на які посилається суд, проводити аналіз співрозмірності покарання та тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обставинами його вчинення та особою, що вчинила кримінальне правопорушення;

- питання застосування ст. 69 та ст. 75 КК України. Виявлено відсутність чіткого механізму їх взаємодії та існування ризику «подвійного пом'якшення» покарання. Висновок дослідження підтверджує необхідність законодавчого врегулювання одночасного застосування цих норм із встановленням чітких обмежень, що сприятиме забезпеченню справедливості, пропорційності та ефективності призначуваного покарання;

- обґрунтування позиції щодо необхідності врегулювання застосування ст. 69 КК України при призначенні покарання на підставі угод про визнання винуватості та угод про примирення. Встановлено, що відсутність законодавчо визначених меж узгодження покарання при застосуванні ст. 69 КК України створює ризики зловживань та ухвалення рішень, що не відповідають принципам законності та справедливості.

Здобувачка має 4 статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а також 3 тез

наукових повідомлень на науково-практичних конференціях та круглих столах, що свідчать про апробацію результатів дисертації.

Наукові праці, в яких відображені основні результати дослідження:

1. Димитрієва Т. В. Порівняльно-правовий аналіз призначення більш м'яких покарань, ніж передбачено законом в зарубіжних країнах та Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер.: Право.* Вип. 34. 2021. С. 109–115. DOI: <https://doi.org/10.34142/23121661.2021.34.15>.
2. Димитрієва Т. В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом за Литовськими Статутами. *Збірник наукових праць «Право та державне управління».* Випуск 2. 2022. С. 121-125. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.16>.
3. Димитрієва Т. В. Особливості врахування особи винного при призначенні більш м'якого покарання ніж передбачено кримінальним законодавством: порівняльно-правова характеристика з зарубіжними країнами. *Юридичний науковий електронний журнал.* Випуск №7. 2023. С. 358-360. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/83>.
4. Димитрієва Т. В. Застосування принципу економії кримінально-правової репресії при призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. *Науковий Вісник Ужгородського Національного Університету.* 2025. Випуск 91: частина 4. С. 56-60. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.6>.

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти) та висловили зауваження:

Голова ради Коваленко Олена Олександрівна, зазначила, що для дослідження обрана актуальна та перспективна тема. Питання плану розриті повно та всебічно, дисертантка успішно реалізувала завдання, чим досягла поставленої мети роботи. Було відмічено вдало обрану методологію дослідження, яка також надала можливість здобувачці досягти поставленої мети. Джерельна база дисертації є потужною. Наукова новизна отриманих результатів складається із оригінальних підходів здобувачки до вирішення питань призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом у кримінальному праві України, що дає підстави для визнання дисертації вагомим внеском у юридичну науку. Зауважень немає.

Офіційний опонент Бабанін Сергій Володимирович позитивно оцінив наукову роботу дисертантки, теоретичну і практичну значущість дисертації і висловив зауваження:

1. Дисертантка пропонує розширити у ст.69 КК України перелік заборон призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, вказівкою на засудження особи за особливо тяжкі злочини (с. 190-191). У зв'язку з цим хотілося б дізнатися думку дисертантки з таких питань: Чи не буде зазначена пропозиція заважати реалізації принципу індивідуалізації покарання? Яким чином вона корелює з міжнародними стандартами у сфері захисту прав людини?

2. У роботі здобувачка досліджує особливості застосування інституту призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом в умовах дії воєнного стану (с. 135). Вбачається доцільність під час захисту висловити свою позицію щодо необхідності визначення у ст. 69 КК України особливостей застосування положень цієї статті в умовах воєнного стану, зокрема при призначення покарання за кримінальні правопорушення, ознакою яких є їх вчинення в умовах воєнного стану.

3. Авторка доходить висновку, що ст. 69 «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» та ст.75 «Звільнення від відбування покарання з випробуванням» КК України мають ознаки колізії кримінально-правових норм і пропонує законодавчо обмежити можливість одночасного застосування цих норм, щоб запобігти уникненню реальної відповідальності за кримінальні правопорушення (с. 198-201). Разом з тим у роботі не зазначаються конкретні положення КК України, які утворюють вищевказану колізію.

4. У дисертації наводяться аргументи на користь створення спеціалізованого органу для комплексного збору, аналізу та систематизації інформації про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення (с. 29, с. 166). Однак, серед цих аргументів не виділяються фінансово-економічні, а також не проводиться розмежування наявних на сьогоднішній день повноважень органу пробації та повноважень органу, який пропонує створити дисертантка.

Офіційний опонент Яценко Андрій Миколайович позитивно оцінив виконане дослідження, наголосив на актуальності наукової роботи, науковій новизні і практичній значущості дослідження і висловив зауваження:

1. Потребує додаткового методологічного уточнення підхід дисертантки, висловлений у підрозділі 2.1 дисертації щодо запропонованого нею поняття «обставин, що істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення». Зокрема відкритим залишається питання, у яких саме випадках перелічені характеристики можуть свідчити не просто про пом'якшувальні обставини чи дані про особу винного, а саме про істотне зниження ступеня тяжкості кримінального правопорушення. Не менш важливим є й з'ясування механізму, за допомогою якого сукупність зазначених факторів здатна вплинути на оцінку тяжкості діяння настільки, щоб обґрунтувати застосування ст. 69 КК України. Проблемність такого узагальненого переліку посилюється тим, що у підходах вищої судової інстанції акцент робиться на якісно іншому критерії «істотності».

2. На с. 159 дисертанткою зазначається, що обставини, які виникають після вчинення кримінального правопорушення, не можуть впливати на оцінку його тяжкості та мають враховуватися виключно на стадії призначення покарання. У зв'язку з цим прошу уточнити, чи не вбачає дисертантка певної колізії між таким підходом і сучасними тенденціями розвитку кримінального права, зокрема ідеями відновного правосуддя та диференціації кримінальної відповідальності, де посткримінальна поведінка особи інколи визнається підставою для зміни правових наслідків вчиненого діяння.

Крім того, у дисертації на с. 161 дисертантка пропонує розглядати заняття особою благодійною та/або волонтерською діяльністю як важливу

характеристику її позитивної соціальної спрямованості та відповідального ставлення до суспільства. У такому разі виникає питання: чому добровільне відшкодування завданої шкоди, яке безпосередньо спрямоване на відновлення порушених прав потерпілого та усунення наслідків кримінального правопорушення, фактично оцінюється дисертанткою більш обмежено - лише як підстава для пом'якшення покарання, без впливу на оцінку тяжкості діяння? Чи не потребує тоді позиція дисертантки додаткового обґрунтування з точки зору узгодженості критеріїв оцінки різних форм позитивної посткримінальної поведінки особи?

3. Виникає питання: чи не вбачає дисертантка ризику надмірного розширення переліку обставин, що пом'якшують покарання, у разі включення до ст. 66 КК України такої ознаки, як заняття благодійною та/або волонтерською діяльністю, з огляду на те, що позитивна соціальна характеристика особи вже може враховуватися судом у межах індивідуалізації покарання? Водночас, представляє інтерес позиція дисертантки щодо наступного питання: чим обґрунтовується виокремлення саме благодійної та волонтерської діяльності як самостійної пом'якшуючої обставини, а не її розгляд у межах загальної характеристики особи винного, та яким чином пропонується забезпечити належні критерії оцінки реальності, систематичності й добросовісності такої діяльності з метою запобігання формальному або декларативному її використанню для пом'якшення покарання?

4. Прошу пояснити, яким чином пропонується нормативно врегулювати функціонування запропонованого дисертанткою спеціалізованого органу з метою комплексного збору, аналізу та систематизації інформації про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення з ДУ «Центр пробації» в межах чинної системи кримінального та кримінального процесуального законодавства України; які саме повноваження він повинен мати, якими процесуальними гарантіями має забезпечуватися об'єктивність і допустимість зібраної інформації для використання її судом при призначенні покарання, а також яким чином буде забезпечено баланс між потребою у збиранні розширених відомостей про особу та дотриманням права на приватність. Крім того, прошу обґрунтувати практичну здійсненність цієї ініціативи та пояснити, чи не створюватиме вона ризику дублювання функцій уже існуючих інституцій. Бо запропонована позиція дисертантки щодо цього виглядає як така, що має декларативний характер і не супроводжується розробленням чіткого механізму її реалізації.

5. Теза дисертантки про існування в системі кримінального права інституту призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом видається дискусійною і не може прийматися як беззастережно обґрунтована. Ст. 69 КК України не конституює окремих сегмент кримінально-правового регулювання, а забезпечує суду можливість відступу від мінімальних меж санкції за наявності визначених підстав і умов. З огляду на це норму ст. 69 КК України доцільно ідентифікувати не як окремих інститут кримінального права, а як окрему норму, що закріплює інститут індивідуалізації покарання у межах інституту його призначення

Рецензент Павленко Тетяна Анатоліївна позитивно оцінила роботу,

вказала, що вона вирішує конкретне наукове завдання та є помітним науковим доробком сучасної науки кримінального права. Висловила зауваження:

1. У підрозділі 1.3 авторка детально проаналізувала законодавство зарубіжних країн щодо призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, що дозволило прослідкувати різноманітні підходи правових систем та особливості індивідуалізації покарання. Разом із тим, у підрозділі не достатньо проаналізовано судову практику застосування цих норм, що створює певний розрив між теоретичними положеннями законів та реальною практикою їх застосування, оскільки не показано, як суди конкретних держав використовують механізми призначення більш м'якого покарання, які проблеми виникають у процесі та які результати досягаються. Відсутність аналізу практичних кейсів обмежує можливість зробити більш обґрунтовані висновки про ефективність запроваджених норм і ускладнює визначення тих аспектів, які могли б бути корисними для вдосконалення українського кримінального законодавства. Крім того, недостатньо розкрито питання адаптації зарубіжного досвіду до національних особливостей, що може обмежувати практичну цінність порівняльного аналізу.

2. Додатково корисним видається було б здійснити аналіз зарубіжного досвіду, зокрема США, який показує можливості створення механізмів збору та оцінки інформації про особу винного, що сприятиме системності та передбачуваності судових рішень.

Дисертантка не до кінця розкриває методи оцінки «суттєвості» пом'якшуючих обставин та їх взаємодії. Хоч наведено численні приклади факторів (вік, стан здоров'я, поведінка після вчинення кримінального правопорушення тощо), не зовсім зрозуміло, як суд має визначати, коли їх достатньо для призначення більш м'якого покарання, особливо у випадках, коли обставини впливають на ступінь тяжкості діяння по-різному. Це, як вбачається, може створювати потенційний ризик суб'єктивності у правозастосуванні та нерівності в судовій практиці.

3. Досліджуючи питання меж суддівського розсуду при призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, варто було б більш чітко окреслити межі такого розсуду, зокрема визначити, в яких випадках і до яких обставин суд може застосовувати більш м'яке покарання, а також як оцінювати їх суттєвість та взаємозв'язок. Така конкретизація дозволила б зменшити ризик надмірної свободи тлумачення норм, уникнути можливих суб'єктивних рішень і забезпечити більш послідовне та передбачуване застосування ст. 69 КК України. Водночас це сприятиме балансу між гуманністю кримінально-правової політики і дотриманням принципу законності, коли суд, зважаючи на індивідуальні обставини справи, може справедливо і пропорційно коригувати міру покарання без порушення прав інших учасників процесу чи суспільних інтересів.

Рецензент Плотнікова Аліна Володимирівна вказала на високий ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації і наголосила на наступних зауваженнях:

1. Запропонована модель концепції вдосконалення механізму збирання інформації про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, з метою

забезпечення більш обґрунтованого призначення покарання потребує додаткового нормативного та процесуального врегулювання. Розширення кола суб'єктів, залучених до формування інформації про особу обвинуваченого, може вплинути на строки досудового розслідування та вимагатиме узгодження з принципом розумних строків кримінального провадження. Окрім того, необхідним є чітке визначення: обсягу повноважень органів пробації; механізмів обміну інформацією між слідчими, прокурорами та установами пробації; процесуального статусу підготовлених матеріалів; гарантій захисту прав і законних інтересів обвинуваченого.

Зазначені аспекти потребують подальшого законодавчого й наукового опрацювання з метою забезпечення балансу між інтересами ефективного правосуддя та процесуальними гарантіями учасників кримінального провадження.

2. Дисертантка обґрунтовує свою думку щодо можливого обмеження застосування ст. 69 КК України, наголошуючи, що таке обмеження може звужувати дискреційні повноваження суду та суперечити принципам рівності перед законом і індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Разом із тим питання законодавчого диференціювання меж застосування гуманізаційних механізмів залежно від ступеня суспільної небезпечності злочину потребує додаткового обґрунтування. Обмеження можливості призначення покарання нижче нижньої межі санкції для окремих категорій особливо тяжких злочинів може розглядатися як інструмент забезпечення належного рівня кримінально-правового захисту суспільних інтересів. При цьому індивідуалізація покарання у межах санкції залишається можливою.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Тетяні Дмитрієвій ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Олена КОВАЛЕНКО